İslam Kültür ve Medeniyetinin Oluşturan Unsurlar:

3.1. Akl-ı Selim

Akl-ı selim, insanın hüküm ve kararlarında doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırma yetisidir. İnsanın yaratılışındaki temizliği koruyan, onu ilahî emirlere muhatap kılan ve hakikati izlemesinde ona yol gösteren akıldır.

Allah (c.c.), akıl sayesinde insanın kendini kontrol edebileceğini bildirir. Akl-ı selimin, fıtratına yabancılaşmayan insanları koruyacağını vaat eder: **"Ey iman edenler! Eğer Allah'a karşı gelmekten sa-**

12 İsmail Raci el-Faruki, Luis Lamia el- Faruki, İslam Kültür Atlası, s. 89.

kınırsanız; O, size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar..."[13] Hz. Peygamber (s.a.v.) de bir hadisinde akıllı bireyi ***"nefsini kontrol altına alan kimse"*** olarak tanımlamıştır. [14]

Akıl, Allah'ın insana verdiği nimetlerdendir.

İslam, sahih bilgiyi belirlemeyi ve buna uygun davranmayı teşvik eder. Doğruyu eğriden ayırabilen akl-ı selim sahibi kişi, vicdanının sesini dinler. Vicdan ise insan tabiatını iyiye sevk eden yetidir. İnsan vicdanı sayesinde ahlaki doğruları kavrar, adalete ve fazilete yönelir. Böylece salih amellerde bulunmaya ve kötülüklerden sakınmaya muvaffak olur, çevresini de ıslaha yöneltir.

Akl-ı selim sahibi insanın özelliklerinden biri de öz güven sahibi olmasıdır. Bu insan, hayatın farklı yönleri ile dengeli ilişkiler kurmayı başarır. Diğer insanların ve kültürlerin birikimlerinden istifade etme konusunda iletişime açık olur. Peygamber efendimizin (s.a.v.) çevre ülkelerin yöneticilerine yazdığı diplomatik mektuplar, akl-ı selime önem verdiğini gösterir.

Akl-ı selim; efsaneleri, çelişkili sözleri ve iddiaları reddeder. Bu nedenle Müslümanlar, ispat ve delillere dayalı bilgiye önem vermişlerdir. Bir yandan araştırmalar sonucu ortaya çıkan yeni bilgilere bir yandan da değişime açık olmuşlardır. [15] Böylece toplumsal, siyasi ve iktisadi hayatta, ilimde ve sanatta başarı elde etmişlerdir.

YORUMLAYALIM

Kur'an'da "ulü'l-elbâb" (Haşr suresi, 2. ayet), "ulü'n-nüha" (Zümer suresi, 9. ayet) ve "ulü'l-ebsâr" (Taha suresi, 54. ayet) ifadeleriyle açıklanan ve Türkçeye "akıl sahibi" olarak çevrilen, akl-ı selim sahibi insanların ortak özellikleri belirtilir. Bu insanlar hayatlarını titizlikle sürdüren, nefislerini temiz tutan, tutkularına yenik düşmeyen, maddi ve manevi hakikatlerin kendilerindeki inkişafına açık olanlar şeklinde sıralanır. Bu bakımdan akl-ı selimin ferasetle ilgisi vardır. "Müminin ferasetinden sakınınız. Zira o, Allah'ın (c.c.) nuru ile bakar." (Tirmizi, Tefsir, 16) hadis-i şerifinde ifade edilen Allah'ın (c.c.) nuruyla bakmak, Allah'ın (c.c.) müminlere bahşettiği bir imkân olarak hakla Batılı ve iyiyle kötüyü birbirinden ayırt etme yeteneğidir.

➔ Akl-ı selimin insana kazandırdığı nitelikler sizce nelerdir?

13 Enfal suresi, 29. ayet
14 bk. Tirmizi, Kıyamet 25.
15 İsmail Raci el-Faruki, Luis Lamia el- Faruki, İslam Kültür Atlası, s. 126
16 Nahl suresi, 89. ayet.